

2011. OKTÓBER 21. PÉNTEK

JEREMIÁS PRÓFÉTA KÖNYVE 39

HAMAR ZOLTÁN

Jeruzsálemet elfoglalják a káldeusok

^{39,1}Cidkijjá, Júda királya uralkodásának kilencedik évében, a tizedik hónapban jött el Nebukadneccar, Babilónia királya egész haderejével Jeruzsálem ellen, és ostrom alá vette. ^{39,2}Cidkijjá uralkodásának tizenegyedik évében, a negyedik hónap kilencedik napján törtek be a városba. ^{39,3}Bevonultak a babilóniai király vezérei, és leültek a középső kapuban: Nérgal-Szárecer, Szamgar-Nebú, Szár-szekím udvarnagy, Nérgal-Szárecer főmágus és a babilóniai király többi vezérei mind. ^{39,4}Amikor meglátta őket Cidkijjá, Júda királya és a harcosai, megfutamodtak. Éjjel mentek ki a városból a királyi kert felé vezető úton, a két kőfal között levő kapun át, és elvonultak a síkság felé vivő úton. ^{39,5}A káldeus hadsereg azonban üldözőbe vette őket, és utolérték Cidkijját a jerikói síkságon. Elfogták, és Nebukadneccarhoz, Babilónia királyához vitték Riblába, Hamát földjére, hogy ítéletet mondjon fölötte. ^{39,6}Babilónia királya lemészároltatta Cidkijjá fiait Riblában a szeme láttára, és lemészároltatta Babilónia királya Júda valamennyi nemesét is. ^{39,7}Cidkijját pedig megvakították, bilincsbe verették, és úgy vitették Babilonba. ^{39,8}A káldeusok fölperzselték a királyi palotát, még a köznép házeit is, Jeruzsálem várfalait pedig lerombolták. ^{39,9}A városban maradt népet és azokat, akik átpártoltak hozzá, a nép többi részével együtt fogságba vitte Nebuzaradán, a testőrök parancsnoka Babilóniába. ^{39,10}A nép nincstelen részét, akiknek semmijük sem volt, Júda földjén hagyta Nebuzaradán testőrparancsnok, és szőlőket és szántóföldeket adott nekik azon a napon.

Jeremiás sorsa

^{39,11}Jeremiásra nézve pedig ezt a parancsot adta Nebukadneccar, Babilónia királya Nebuzaradán testőrparancsnoknak: ^{39,12}Vedd magad mellé, és legyen rá gondod! Ne tégy vele semmi rosszat, hanem úgy bánj vele, ahogyan kívánja. ^{39,13}Intézkedett tehát Nebuzaradán testőrparancsnok, Nebusazbán udvarnagy, Nérgal-Szárecer főmágus és a babilóniai király többi vezető embere, ^{39,14}kihozatták Jeremiást a börtönudvarból, és átadták Gedaljának, Ahikám fiának, Sáfán unokájának, hogy vigye haza. Így ő a nép között maradt.

Jövendölés Ebed-Meleknek

^{39,15}Jeremiáshoz pedig így szólt az Úr igéje, amikor még a börtön udvarába volt zárva: ^{39,16}Menj, és mondd meg az etióp Ebed-Meleknek: Ezt mondja a Seregek Ura, Izrael Istene: Én beteljesítem, amit kijelentettem e város kárára és nem javára. Szemed láttára következik be minden a maga idejében. ^{39,17}De téged megmentelek azon a napon - így szól az Úr -, és nem kerülsz azoknak az embereknek a kezébe, akiktől iszonyodsz. ^{39,18}Bizonyosan megszabadítalak, nem esel el fegyvertől, és életedet ajándékkul kapod, mert bíztál bennem! - így szól az Úr.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

587 júliusában (vö. 52,5k) Jeruzsálem a babilóniaiak kezébe esett. Egy hónappal később (vö. 52,12kk, 2Kir 25,8kk) Nebuzaradán testőrparancsnok Jeruzsálembe érkezett Nebukadneccar utasításával: szisztematikusan kirabolta a várost, porrá égetett

minden épületet és felügyelte és megszervezte a foglyok Babilonba deportálását csak a legszegényebbeket hagyva szülőföldjükön. Júdát a birodalom provinciájává szervezték át (2Kir 25,22kk), Gedalját, Ahikám

fiát, Sáfán unokáját jelölték ki kormányzónak. Az ostrom után Jeremiást a babilóniaiak szabadon engedték, aki aztán Gedaljá udvarába került.

Eredetileg önálló szövegrészek fonódnak itt egybe. Az Ebed-Meleknek adott ígéret (39,15–18) a 38. részhez tartozik. 39,1–2.4–10 versek Jeruzsálem eleséséről számolnak be röviden 52,4–16 (2Kí 25,1–12) lerövidítésével. A 38,28b-t megszakítja mintegy zárójeles megjegyzésként 39,1–2, mert természetes folytatása a 3.v.-ben található. A 4–10 nem a 3.v-t követi, hanem a 2.v. után van a természetes helye. (A 3. és 14.v.-nek nincsen megfelelője sem az 52. részben, sem a 2Kí-ben.) Ezeket Jeremiás szabadulásáról és Gedaljá udvarába kerüléséről szóló két beszámoló követi. Az első meglehetősen rövid elbeszélés (38,28a, 39,3 és 39,14) szerint megalakul az ideiglenes katonai kormányzat, mely meg akarván jutalmazni a babilóniaiakkal szimpatizálókat, kiszabadítja Jeremiást a börtön udvarából és Gedaljára bízta. A másik (39,11–12, 40,1–6) szerint Nebuzaradán, aki a város eleste után egy hónappal érkezett Jeruzsálembe (52,6.12), azt a feladatot kapta, hogy – valószínűleg minden – a győztesek szerint Babilon-párti legyőzöttet kegyelemben részesítsen szabad mozgást engedve neki. Nebuzaradán végül megtalálta Jeremiást Rámában a deportálásra várakozó foglyok között, szabadon engedve felajánlotta neki, hogy Babilóniába menjen a király kegyeit élvezve, vagy népével maradjon Gedaljá udvarában. Ez a két beszámoló nem harmonizál teljesen egymással, de nem is ellentmondó. Elképzelhető, hogy Jeremiást Jeruzsálem eleste után a katonai vezetés szabadon engedte a börtön udvarából, de később Jeruzsálem utcáin erről nem tudó katonák ismét őrizetbe vették és Rámába, a foglyok gyűjtőhelyére küldték, ahol Nebuzaradán parancsára ismét kiszabadult. Ennél furcsább dolgok is történek már a történelemben egy város bevétele utáni zűrzavarban.

Ez a perikópa tehát egy szöveg összevisszaságának kiváló példája. Sok kísérlet történt a szöveg eredeti formájának helyreállítására, mi a következő felosztást és sorrendet követjük: Jeruzsálem eleste (39,1–2.4–10); Jeremiás kiszabadításának első beszámolója (38,28b, 39,3.14); Jeremiás kiszabadításának második beszámolója (39,11–13; 40,1–6).

38,28b. vers

Ezt a protasziszt (előtagot) elkülönítették eredeti apodoszisztától (39,3) a 39,1–2 beillesztésével, amely a 2Kí 25,1–4a (=Jer 52,4–7a) összefoglalása. Az ostrom kb. 588 januárjában kezdődött el és 587 júliusában esett el Jeruzsálem.

3. vers

A babiloni vezérei ideiglenes katonai kormányt alakítottak. Nérgal-Szárecer valószínűleg Nérgal-šarri-ucur (=Neriglisszár), aki Nebukadneccar fiát követte a babiloni trónon Kr.e. 560-ban. Szamgar valószínűleg nem személynév, hanem azonos a Szin-mágir kerület nevével, amelynek egy kortárs babiloni dokumentum szerint Nérgal-Szárecer kormányzója volt. A héberben szereplő Szamgar-Nébú tulajdonnév második fele és a Szár-szekim név a 13.v.-ben szereplő Nebusazbán nevének és tisztségének eltorzult formája. A középső kapu elhelyezkedése ismeretlen; a Talmud (Erubin V 22c) szerint ez a templom nagy kelti kapujának 7 elnevezése közül való; ezt a kaput ma Aranykapunak hívják.

4–13. vers

A szakasz hiányzik LXX-ből (talán homoioteleuton következtében: a 3. és 13.v. ugyanúgy Babilonra végződik, ugyanez a hiba előfordul 29,16–20-ban is a LXX-ben) és eredete 2Kir 25,4b–12 (=Jer 52,7b–16). Később idehelyezték. A 3.v logikus helye a 14.v. után van, de Nebuzaradán csak egy hónappal Jeruzsálem bukása után játszott szerepet (vö. 2Kir 25,8 = Jer 52,12), tehát nem szabadíthatta ki Jeremiást (11–12.v.).

4. vers

Valószínűleg Cidkijjá nem várta meg, amíg a babiloni katonai vezetők „leültek a belső kapuban”, hanem már előbb elmenekült, a visszautalás eredetileg a városba betörésre (2.v.) történhetett („meglátta ezt”), ezért a 3.v.-t későbbre kell áthelyezni.

5. vers

Nebukadneccar személyesen nem vett részt az ostromban, hanem szíriai főhadiszállásáról irányította a hadműveleteket.

9. vers

A „testőrök parancsnoka” (רֶב־טַבָּחִים) tisztség eredetileg „főmészáros, -szakács, -pék” jelentésű, az archaikus tisztség elnevezése megmaradt, noha a feladata teljesen megváltozott.

14. vers

A jövőző kormányzó, Gedaljá megjelenése itt szintén nincs a helyén, és ellentmond a következő fejezet történetének; nevét el kellene vetni, vagy ami valószínűbb: két beszámolónk is van Jeremiás szabadulásáról. Egyszóval a Jeremiás sorsáról szóló, Jeruzsálem bukásához kapcsolódó rövid beszámolóba (38,28b; 39,3.14) beszúrták a 2Kir-ből származó adatokat. Jeremiás a börtönudvarban volt a város eleste idején (37,21 [vö. 52,6k], 38,28).

15–18. vers

Ez a szakasz jobban illene a 38,7–13 után. Noha itt nincs szó róla, valószínű, hogy Ebed-Melek túlélte az 587-es katasztrófát; a szerkesztő azért illesztette ide be ezt az orákulumot, hogy bebizonyítsa Jeremiás próféciáinak a beteljesedését. Formájában és tartalmában hasonló ahhoz az ígérethez, melyet Báruk kapott (45,1–5). Az egész fejezet azok elkerülhetetlen sorsáról szól, akik megpróbálták elhallgattatni Jahve szavát és a prófétát.

16. vers

A „menj” parancs bizonyára nem szó szerint értendő, hiszen Jeremiás mozgásteret korlátozott volt. Vagy valaki közvetítette a próféta szavait, vagy Jeremiás elküldött Ebed-Melekért.

17. vers

Az „akitől iszonyodsz” a 38. részben említett főemberekre utal. Nagy merészség kellett Ebed-Melek részéről ahhoz, hogy a főembereket bűn elkövetésével vádolja (38,9).

Lectio: Jer 39,1–18

Textus: Jer 39,6k, 13k, 17k

A félelmetes ítélet bekövetkezett: Jeruzsálem ki lett szolgálatba az ellenségnek. Lakói teljesen védtelenek az erősebbel szemben.

A rettegett ellenfél kénye-kedve szerint cselekedhet, nincs ami megállítsa féktelen bosszúját. Még ilyen komoly ellenség soha

nem foglalta el Jeruzsálemet. Valami végérvényesen megváltozott innentől kezdve, a város és Júda már soha többé nem lesz ugyanaz. Kérdés, hogy egyáltalán van-e jövője a népnek ezek után. Nem tűnik majd el az északi országrész lakóihoz hasonlóan a történelem süllyesztőjében?

Jer 39. r. e történelmi méretű, drámai összeomlás háttérében három egyéni sorsot mutat be. Mindannyian ugyanazoknak a végzetes eseményeknek a részesei, mindannyiójukat ugyanaz a perzselő tűz égette meg, mégis mennyire különbözőképpen alakult a sorsuk!

1. A határozatlan Cidkijjá

Cidkijjá nem merte megfogadni az isteni tanácsot a város feladásáról. Persze már korábban hibázott, amikor forrófejű tanácsadói javaslatára megtagadta hűségesküjét és az őt trónra ültető babiloni uralkodó ellen fellázadt Jeremiás próféta határozott tiltakozása ellenére. Háromszor is lehetőséget kapott Istentől, hogy prófétáján keresztül megtalálja az engedelmesség útját, de a király nem mert határozottan az isteni ígérek megfelelően cselekedni, még ha esetleg el is fogadta érvényesnek. Főembereitől, az ellenséghez átszökött politikai ellenfeleitől jobban tartott, mint az Istentől. Pedig Isten kegyelmesen felajánlotta neki, hogy engedelmessége esetén a felelősségére bízott város legalább megmenekül a pusztulástól, ha a babiloni uralom elkerülhetetlen is. Cidkijjá azonban inkább a saját félelmeivel viaskodott, saját sorsával törődött, s nem a rábízott népével. Nem mert szembenézni bátran a nehéz helyzettel. E bátorságra az Istenbe vetett bizalom segíthette volna el, az adhatott volna neki szilárdságot és kitartást. Rá is igaz lett volna az, amit a hasonló, 100 évvel korábbi krízis idején (Kr.e. 701-ben) Ézsaiás próféta mondott Ezékiás királynak: „aki hisz (=szilárd, megingathatatlan), az megmenekül” (vö. Ézs 7,9).

Most, íme felelnie kell tetteiért, számot kell adnia hűtlenségéért. S teljesen egyedül marad. A rábízott közeli rokonait, népének vezetőit és szeretett fővárosát elveszti. S emlékezetében utolsó képkockákként saját gyermekeinek miatta bekövetkező halála rögzül. Életben marad, de talán ez neki a legnagyobb szenvedés. Élete már csak árnyéklét. Szimbolikus értelmű, hogy elveszti szeme világát: aki nem él, nem cselekszik a neki jutott világosság szerint, az azt is elveszti, amije van (vö. Mt 13,12; 25,29). Cidkijjá ezentúl nem lát semmit többé, csak gyermekeinek véres tetemét, határozatlanságának súlyos következményét.

2. Az engedelmes Jeremiás

Egészen másképpen alakul a próféta sorsa, pedig a Jeruzsálemben égő tűz őt is ugyanúgy perzselte, az éles babilóniai kardok rá is veszélyt jelentettek. Ő azonban Isten ígését bírta, hogy noha nehéz szolgálatba kell lépnie, de Isten megvédelmezi. Mindjárt elhívásakor ezt az ígétet kapta: „Megerősített várossá teszlek ma téged: vasoszloppá és ércfallá az egész országgal szemben, Júda királyaival, vezetőivel, papjaival és

az ország népével szemben. Harcolnak ellened, de nem bírnak veled, mert én veled leszek, és megmentelek! – így szól az Úr.” (Jer 1,18k). Ezt az ígéretet később megerősítette az ÚR (15,20k). Az ígéret nem arról szólt, hogy nem lesznek harcai, nem ütközik ellenállásba és könnyű lesz az élete, hanem hogy oltalom alá van rekesztve. Jeremiás sorsa ezért olyan, mint a tanítványoké a viharos tengeren (Mt 8,23–28 par.): arcukba csapott a víz, de nem süllyedtek el.

Isten ígéretét váratlan formában és eszközökkel tartotta meg. Amikor Jeremiás veszélybe került, egészen meglepő helyről és személyektől jött számára segítség. A híres, indulatokat kavarázó és megbotránkoztató templomi prédikációja után tulajdonképpen a már mintegy 100 éve halott móreseti Mikeás menti meg a prófétát a haláltól, mert precedenst szolgáltat arra, hogy az ÚR prófétája szólhat még a szent város pusztulásáról is (26,18k). Az ország vénei közül is néhányan kiállnak mellette, s név szerint is feljegyzik közülük Jeremiás könyve Ahikámot, a későbbi Gedaljá kormányzó édesapját (26,17.24). Amikor pedig a vezető főemberek ármánykodás következményeként lába már-már elsüllyedt a ciszterna sarában megfulladással fenyegetve a prófétát, váratlanul, minden általunk ismert motiváció nélkül egyszer csak egy idegen sietett Jeremiás segítségére, az etióp Ebed-Melek, aki nemcsak hogy megmenti az életét, hanem még arra is van gondja, figyelme még arra is kiterjed, hogy a ciszternából őt kihúzó kötelek fel ne sértsék a gyenge próféta karját. S most, íme ismét egy pogány kéz siet segítségére: Isten tervei érdekében még magát a hatalmas uralkodót is felhasználja. Akármilyen helyzet is alakul ki, akinek Isten segítséget ígért, az megkapja, s semmilyen zűrzavarban nem esik áldozatul.

Cidkijának idegenben kell elélnie hátralévő életét (7.v.), míg Jeremiás szülőföldjén maradhatott (Gedaljá őt „haza viszi” 14.v.). A határozatlan, bizonytalan Cidkiját az események rabjává tett, élete beszorult, kényszerpályán haladt, addig Jeremiás sorsa a szabadság lett. Ez nemcsak külső életkörülményeire tekintettel igaz, hanem az is belső szabadságának következménye. Aki magát belső szabadságában csak az Istentől hagyja befolyásolni, neki elkötelezett, annak külső élete is szabadságban telik, még ha kívül néha tombolnak is az elemek.

3. A bízó Ebed-Melek

Ebed-Melekről alig tudunk valamit: nevén, származásán és beosztásán kívül csak a Jeremiás megmentésében játszott szerepéről tudunk. Hitét, gondolatait, életfelfogását sem ismerjük, azt sem, hogy mi motiválhatta Jeremiás prófétát bátor megmentésében. Mindössze egy – de talán a legfontosabb – motivációját ismerjük Jeremiás jellemzéséből: „életed ajándékul kapod, mert bízta bennem” (18.v.). Irgalmas cselekedetével végső soron a prófétát Istenébe vetett reménységéről tesz vallást és ezért a prófétának jutalmát veszi (Mt 10,41). Ebed-Melek elnyeri jutalmát, mert bízott Istenben, nem esik benne kár. Minden, ami jó cselekedet, annak meglesz a jutalma az ember életében: megmentette Jeremiás életét, most ő is ajándékba kapja a magáét. Az egyes emberek, akikre Istennek gondja van, azok a véres zűrzavarban, kataklizmában védve vannak: nem emeli ki őket onnan az ÚR, de megvédi őket.

Az Ebed-Meleknek szóló prófécia még egyszer megerősíti, hogy az ÚR nem gondolta meg magát a várossal szemben, de ebből az általános, mindenkit érintő pusztulásból kiragad egy embert. Ebed-Melek a ki-

ráltság korának Noéja, akit a mindent elborító kataklizmában egyedülként kiemel az ÚR kegyelme bizalma miatt és megmenti. Ebed-Melek különleges bánásmódban részesül, míg mindenki a vesztébe rohan: „megmentelek ... megszabadítalak” (17kv.). A városon a maga egészében beteljesíti az ÚR azt, amit előre megígért, de ezzel szembeállítva egyedülként a város egy polgárára különleges figyelmet fordít. Isten számára fontosak az egyéni sorsok is, figyelme kiterjed az olyan egyébként jelentéktelen ember kicsiny sorsára is, mint az etióp udvarnoké. Ennek oka pedig Ebed-Melek bizalma volt, amit az Úrba vetett. Jeruzsálem népének éppen az volt a hibája, hogy bizalmukkal nem az Istenhez, hanem a templomhoz fordultak (7,4). Ebed-Melek bizalma azonban nemcsak helyes gondolkozást, attitűdöt jelentett, hanem egészen konkrét tetteiben nyilvánult meg. Bátor közbelépése a próféta érdekében volt az ő bizalma; ő nemcsak bízott általában Istenben, hanem bízott Isten konkrét evilági akaratában.

Egy pusztulás - három sors az alapján, hogy hogyan hogyan viszonyultak az ÚR szavához. Hiszen a pusztulás nem érte egyikőjüket sem váratlanul, Jeremiás jóval korábban előre meghirdette már: mintegy 40 évvel korábbi elhívásától kezdődően folyamatosan. Isten jó előre figyelmeztetett valóban a prófétán keresztül. De Cidkijjának nem volt bátorsága az ÚR szavára hagyatkozni. Jeremiás vállalta ez Ige nek való engedelmesség rögzös, de megmaradásra, sőt szabadságra vezető útját. Ebed-Melek Isten Igéjébe vetett bizalmát mert bátor tette váltani. A bizalom ad erőt, tartást elviselni a történelmi és egyéni kataklizmákat, nagy összeomlásokat. Ezekről csak az tudja magát függetleníteni, aki magát az Istentől teszi függővé. Az ilyen ember belső védelmet nyer a hitből fakadóan: nem az számít, ami kívül dül, belül nyugodt lehet. Nem attól függ sorsa, hogy kívül mi zajlik, hanem Isten tervétől és ígéretétől, mert a véres események közepette egyes sorsok is fontosak Isten számára.